

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیایری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان و اعضاء اینست علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تعهلی کننیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از حرکونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و ارائه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل تحقیق جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه زبان و ادبیات عرب

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: زبان و ادبیات عرب

عنوان:

ترجمه و شرح ادبی، موضوعی ۱۶۳ بیت از دیوان

«عنهم و عنی» جورج شکور

استاد راهنما:

دکتر زهرا خسروی ومکانی

استاد مشاور:

دکتر علیرضا باقر

پژوهشگر:

ندا ترابی میرزایی

بهار ۱۳۹۲

تقدیم به:

پدر و مادر مهربانم که در طول دوران تحصیل پشتوانه ای محکم برایم بودند و تقدیم به همسر عزیزم که با وجود تمام سختی‌ها مراد انجام این پایان نامه یاری کرد.

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ

از استاد محترم سرکار خانم دکتر زهرا خسروی و مکانی به عنوان راهنما و استاد گرامی جناب آقای دکتر علیرضا باقر به عنوان مشاور که با صبر و سعه صدر زحمات اینجانب را متقبل شده و از راهنمایی های دلسوزانه خود دریغ نورزیدند، کمال تشکر را دارم.

و نیز از همه بزرگوارانی که مرا در انجام این پایان نامه یاری رساندند، سپاسگزارم و از خداوند منان توفیق روز افزون و سربلندیشان را خواستارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب ندا ترابی میرزایی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۹۳۹۲۶۱۰۰ در رشته زبان و ادبیات عرب که در تاریخ ۹۲/۳/۱۳ از پایان نامه خود تحت عنوان:

ترجمه و شرح ادبی، موضوعی ۱۶۳ بیت از دیوان «عنهم و عنی» جورج شکور

با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه بسیارخوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسا آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۲/۳/۱۳

دانشجوی کارشناسی ارشد ندا ترابی میرزایی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷/۵ بحروف هفده و نیم و با درجه بسیارخوب مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۳.....	فصل اول: کلیات
۴.....	۱-۱- موضوع تحقیق
۴.....	۲-۱- هدف از تحقیق
۴.....	۳-۱- اهمیت تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۵.....	۴-۱- روش تحقیق
۵.....	۵-۱- پیشینه تحقیق
۶.....	فصل دوم: زندگینامه جورج شکور
۷.....	۱-۲- تولد و کودکی
۸.....	۲-۲- تحصیلات
۸.....	۳-۲- مجموعه های شعری
۱۰.....	فصل سوم: قصاید عنهم و عنی جورج شکور
۱۱.....	۱-۳- سعید عقل
۱۸.....	۲-۳- تُفدینَ زحله
۴۶.....	۳-۳- سِفْرَ الحُبِّ
۸۳.....	۴-۳- کَرْمِنَا فی عَلین

۹۱ ۳-۵- أناخْبُرُ حلهر دَزَهوشباییا
۱۲۹ فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۳۰ ۱-۵- نتیجه گیری
۱۳۱ ۲-۵- محدودیت های پژوهشی
۱۳۱ ۳-۵- پیشنهادات
۱۳۱ ۴-۵- فهرست الفبایی نکات بلاغی
۱۳۹ ۵-۵- اعلام
۱۴۳ منابع و مأخذ

مقدمه:

جورج شکور یکی از شاعران برجسته جهان عرب به خصوص کشور لبنان است. ویژگی عمده شعر شکور که وی را از شاعران دیگر متمایز نموده است، پایبندی به قالب های کلاسیکی شعر عرب به ویژه مدح او نسبت به اهل بیت (ع) می باشد. او در اکثر اشعار خود به سه موضوع حب، حریره، حکمت می پردازد. به همین دلیل او به شاعر «حاءات» مشهور گشته است. (ماوی، ۱۳۹۰، ۲)

پیش از این رساله ای در مورد زندگی و شخصیت این شاعر و این که توجه و علاقه خاصی به ائمه (ع) داشته، نوشته شده است ولی از آن جهت که شاعری معاصر و در قید حیات می باشد و بسیاری از قصایدش هنوز برای اساتید و دانشجویان رشته ادبیات عرب ناشناخته است، اینجانب به بررسی و شرح ۵ قصیده (بیت ۱۶۳) از دیوان « عنهم و عنی » جورج شکور پرداختم که این دیوان همانطور که از اسمش پیداست شامل قصایدی است که وی در وصف دیگران سروده و اشعاری که دیگران در وصف وی سروده اند. از جمله ایشان سعید عقل است که استادش بوده و بسیار به او ارادت داشته است و قصیده اول او در این دیوان به نام «سعید عقل» است (۹ بیت) که در وصف او می گوید شعر از زمان تو معنای حقیقی خود را گرفت و شعر شد و تو سرور تمام روزگاری. و بعد در قصیده دوم خود «تفدین زحله» (۳۳ بیت) به وصف شهر زحله در کشور لبنان می پردازد و همچنین در آن به وصف شاعرانی می پردازد که در زحله متولد شده اند و در آنجا پرورش یافته اند؛ شاعران توانایی که در جهان عرب بسیار مشهور گشته اند.

در قصیده سومش «سفرالحب» (۵۲ بیت) که در آن به وصف عشق پرداخته و ابیاتی نیز در مورد زحله و بعضی از ادبا و نویسندگانی چون « دانه » و « انیس » سروده و در انتهای قصیده ابیاتی درباره مرگ آورده که از نظر خواننده پراکندگی موضوع ها در قصیده بسیار است و ابیاتش از نظر مضمون گاهی خیلی از یکدیگر دور می شوند.

و در قصیده چهارم خود « کرمنافی علین » (۹ بیت) شاعر به وصف تاکستانی به نام «علین» پرداخته ولی در حقیقت این اسم کتاب «جورج سکاف» ادیب و وزیر پیشین لبنان بوده است و از او بسیار

تمجید کرده است و در قصیده پنجم « انا حبّ زحله ردّ زهو شباییا » (۶۳ بیت) همانطور که از اسمش پیداست، عشق به زحله را توصیف کرده و به مکان های زیبا در آن شهر اشاره کرده است.

برای شرح مفردات از کتاب های فرهنگ معاصر عربی- فارسی و المنجد فی اللغه استفاده کردم ولی به دلیل کثرت استفاده، از ارجاع آنها در داخل متن خودداری نمودم.

شاعر در بسیاری از ابیات دیوانش به نام اشخاص، کتاب ها و مکان هایی اشاره کرده است که با توجه به معاصر بودن شاعر، بعضی از این اسامی ناشناس بودند و منبع قابل اعتمادی نبود تا برای جستجوی این مطالب به آن مراجعه کنم، بنابر این بیشتر این اسامی را از طریق سایت های اینترنتی جستجو کردم.

سعی داشتم برای بهتر شدن تحقیقاتم از خود شاعر (جورج شکور) کمک بگیرم، از این رو با کمک راهنمای محترم سرکار خانم دکتر زهرا خسروی چندین بار از طریق تماس تلفنی و ایمیل از ایشان کمک خواستیم ولی پاسخی دریافت نکردیم و مایل به همکاری نبودند.

به هر حال در حد توانم با مدد پروردگار و با استفاده از راهنمایی ها و مساعدات استاد راهنمایم سرکار خانم دکتر زهرا خسروی و همچنین استاد مشاور جناب آقای دکتر علیرضا باقر توانستم این تحقیق را به پایان برسانم. از خداوند منان توفیق روز افزون و سربلندی این عزیزان را خواستارم.

و من الله التوفیق

فصل اوّل

کلیات

۱-۱- موضوع تحقیق:

در این پایان نامه به ترجمه و شرح ادبی، موضوعی ۱۶۳ بیت از دیوان " عنهم و عنی " جورج شکور که شامل ۵ قصیده از احلام فکر اوست، پرداخته شده است.

۱-۲- هدف از تحقیق:

- ترجمه و شرح نحوی و بلاغی ابیاتی از قصاید جورج شکور شاعر معاصر عرب.
- معرفی او به جامعه ادبی ایران و اثبات توانمندی های او در زمینه ادب.

۱-۳- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن:

با توجه به اهمیت و جایگاه جورج شکور در تاریخ ادبیات معاصر عرب که شاعری مسیحی است ولی توجه خاصی به اسلام دارد، برآیند تا جایگاه ادبی وی را در ایران نیز پررنگ تر نمایم و نیز در اشعار خود به توصیف مکانهای مختلف در لبنان مخصوصاً زحله پرداخته و آن را به زیبایی به تصویر کشیده است و نام اشخاص برجسته و معروفی را در لبنان بیان کرده و به توصیف هر کدام پرداخته است که همه این موارد بر اهمیت اشعارش افزوده است.

۱-۴-روش تحقیق:

روش مطالعه ای و کتابخانه ای که با استفاده از قرآن کریم و فرهنگ ها و لغت نامه های مختلف جهت ترجمه اشعار و استفاده از کتاب های بلاغت و موسوعات نحوی و کتاب های اعلام و استفاده از سایت های اینترنتی و پایان نامه ها صورت گرفته است.

۱-۵-پیشینه تحقیق:

تا آنجا که مطلع هستم پایان نامه ها و مقالاتی درباره زندگی جورج شکور و بررسی ملحمه های وی نوشته شده است ولی تا به حال در مورد دیوان "عنهم و عنی" اثر پژوهشی ارائه نشده است و موضوع این پژوهش جدید می باشد.

فصل دوم

زندگینامه جورج شکور

۲-۱- تولد و کودکی:

جورج شکور شاعر و نویسنده مسیحی در ماه آوریل (نیسان) سال ۱۹۳۵ در روستای « شیخان » در لبنان چشم به جهان گشود. روستایی که وی در آن به دنیا آمد به روستای ۲۰۰ کتاب مشهور می باشد. چراکه تا کنون بیش از ۲۰۰ کتاب توسط اهالی این روستا تألیف گردیده است.

وی در خانواده ای رشد و نمو یافت که همگی علاقمند به شعر و شاعری بودند، مادر جورج شاعره بود و به گفته جورج شکور، شاعری را از همان زمان شیرخوارگی از مادرش به ارث برده است، چراکه در زمان شیردهی برای وی شعر می سرود، لذا از همان زمان با شهر عجین گشته است. جورج از سن ۱۲ سالگی به سرودن شعر پرداخت، اما از اشعار او در آن دوران چیزی به جای نمانده است. وی شعر را به معنای واقعی از سن ۱۶ سالگی آغاز نمود و زمانیکه دوران دبیرستان را سپری می کرد بدلیل اشعاری که سروده بود بین شعرای زمان خود مشهور گشت. اولین شعری که در مورد علاقه خود به وطنش سرود، شعری بود که با مضمون روستای خود « شیخان » سرود. ویژگی شعرهای شکور که او را از دیگر شاعران متمایز می کند پایبندی به قالب های کلاسیک شعر عرب به ویژه غزل های عاشقانه است. (ghadir.ca)

۲-۲-تحصیلات:

جورج شکور تحصیلات ابتدایی خود را در روستای « المنصف^۱ » شروع کرد. سپس برای ادامه تحصیل به بیروت رفت و در یک مدرسه دولتی به درس خواندن مشغول شد.

پس از اخذ دیپلم، تحصیلات دانشگاهی خود را در رشته ادبیات عرب و تاریخ تمدن در مقطع لیسانس و در دانشگاه « الیسوعیه^۲ » ادامه داد. (شکور، الف ۲۰۰۹، ۴)

اشعار او در دبیرستان مورد توجه و عنایت استاد وی سعید عقل قرار گرفت. استادش به او پیشنهاد داد که اگر اشعارش مضامین شعری غزل را به خود بگیرد، آنها را به چاپ خواهد رساند. جورج شکور در دوران دبیرستان قصد داشت پس از فراغت از تحصیل به دانشگاه نظامی وارد شود، زیرا فکر می کرد نمی تواند یک شاعر شود. لذا استادش او را به مطالعه در زمینه ادبیات عرب ترغیب نمود. به همین دلیل جورج شکور در رشته ادبیات عرب به تحصیل خود ادامه داد و با توجه به علاقه ای که به ادبیات عرب داشت پس از فراغت از تحصیل در مراکز و کالج های مختلف در خاورمیانه به تدریس مشغول شد. (شکور، ۲۰۰۹، ۳-۴)

۲-۳-مجموعه های شعری:

شکور در سال ۱۹۷۱ نخستین مجموعه شعرش را با مقدمه ای ستایش آمیز از « اخطل صغیر » شاعر بزرگ لبنانی منتشر کرد. پس از آن نیز در کنار انتشار چند مجموعه شعر به تصحیح و انتشار دیوان برخی شعرای بزرگ عرب همچون « احمد شوقی » و « سعید عقل » پرداخت. در سال ۱۹۹۲ دیوان شعر او به نام « زهره الجمالیا » در انتشارات دارالاخلط الصغیر چاپ گردید و آن تاکید نمود که شعر بوگود آمد تا زیبایی شکل گیرد و شعر، هنری زیبا قبل از هر هنری است که بدون هذیان و مهمل گویی می باشد. وی در سال ۲۰۰۱ کتاب ملحمه امام حسین (ع) و در سال ۲۰۰۷ نیز کتاب ملحمه

^۱ روستای کوهستانی نزدیک روستای شیخان می باشد.

^۲ نام یکی از دانشگاه های دولتی در بیروت لبنان است.

امام علی (ع) را منتشر کرد که به زبان های فرانسه و انگلیسی نیز ترجمه شده است. بعد از آنها کتاب ملحمه پیامبر (ص) را روانه بازار کتاب کرد که مشتمل بر ۱۶۰۰ بیت در بیان زندگی پیامبر اکرم (ص) و تاریخ اسلام است. (ماوی، ۱۳۹۰، ۱۰)

وی در فروردین ماه سال ۱۳۸۹ در نخستین همایش شاعران ایران و جهان در کشورمان شرکت کرد و به شعرخوانی در رثای امام حسین (ع) پرداخت و در مصاحبه ای که با سایت «تابناک» انجام داد به دل بستگی و شیفتگی شدیدش به امیرمؤمنان و سیدالشهدا (ع) اشاره کرد و با شور و اشتیاق از سفر خود به نجف اشرف و زیارت حرم امام علی (ع) تعریف کرد، موفقیت خود در مدح اهل بیت را مرهون لطف و مدد الهی می دانست و ادامه داد که متولد ماه نisan ماه میلاد رسول گرامی اسلام است و به این موضوع افتخار می کرد و ملحمه پیامبر را همزمان با میلاد پیامبر در ۱۱۰۰ بیت به پایان رسانده است. و این نخستین بار است که یک شاعر غیر مسلمان به روایت زندگی پیامبر اسلام (ص) می پردازد، البته پیش از این «بولس سلامه» شاعر مسیحی لبنانی در ملحمه غدیر به برخی فرازها از زندگی پیامبر اکرم (ص) اشاره ای گذرا داشته و یکی دو تن از شاعران مسلمین عرب نیز مجموعه های تاریخی منتشر کرده بودند که از نظر ادبی تفاوت دارند.

شکور از نخستین کسانی است که در اشعار خود به موضوع مقاومت و مبارزه با اشغالگران صهیونیست پرداخته است و در نوشته های خود با تعبیر مختلف به این مسئله توجه داشته است. (khabaronline.ir)

دو دیوان دیگر از وی «عیناک امّ فیروزتان» و «مرآه میرا» است که در سال ۲۰۰۴ به چاپ رسیده اند. «عنهم و عنی» از جمله دیگر دیوان های شعری وی می باشد که شامل قصایدی است که وی در وصف دیگران سروده و اشعاری که دیگران برای وی سروده اند می باشد، لذا به این نام مشهور گشته و در سال ۲۰۰۹ به چاپ رسیده است (ماوی، ۱۳۹۰، ۱۱) و رساله حاضر نیز ۵ قصیده از همین دیوان است که به شرح و توضیح آنها می پردازم.

فصل سوم

قصاید عنہم و عنی

جورج شکور

۳-۱ سعید عقل^۱

۱. مُبَدِعُ أَنْتَ وَ مَنْ مِثْلَكَ أَبَدِعُ؟ مَنْ مَلِيكٌ وَعَلَى الْعَرْشِ تَرْبَعُ!؟

شرح واژگان :

مُبدِعُ: اسم فاعل باب افعال از بدع یبدع، آفریننده، ابداع کننده

أبدِعُ: فعل ماضی باب افعال از بدع یبدع: ابداع کردن، آفریدن

ملیک: شاه، مالک، صاحب

تربّع: فعل ماضی باب تفعال از ربع یربع: چهار زانو نشستن، نشستن

ترجمه: تو نوآوری؟ و چه کسی به سان تو این چنین نوآور و بی همتاست؟ چه کسی پادشاهست و بر اریکه قدرت چهارزانو نشسته است؟

شرح نحوی: مبدع خبر مقدم و مرفوع، أنت: مبتدای موخر و مرفوع محلا، من: مبتدا و مرفوع محلا، مثل: ظرف و مفعول فیه و کاف مضاف الیه و مجرور محلا^۲ أبدع: خبر لمن و جمله فعلیه و مرفوع

^۱ سعید عقل (۱۳۳۰ هـ - ۱۹۱۲ م) از مشهورترین شعرای عرب میباشد که از راه روزنامه نگاری شروع کرد تا جایی که به انتشار مطالب خود رسید. وی در زحله لبنان به دنیا آمد و در همان جا درس خواند. زندگی روزنامه نگاری خود را در روزنامه «الوادی» شروع کرد و رفته رفته شروع به سرودن کرد و قصایدش را در «المکشوف» به چاپ رساند و در مورد «شکارچی» مقالات هفتگی می نوشت و مقالات خود را در روزنامه «الجریده»، «الیوم الیوم»، «نداء الوطن» و «النهارالعربی و الدولی» که دیدگاهی ادبی و سیاسی داشتند به چاپ رساند و روزنامه اش به نام لبنان در سال ۱۹۷۵ م به چاپ رساند که تشنج بسیاری را از نظر سیاسی به همراه داشت. مجموعه ی خود را به طور کامل در هفت جزء به صورت شعر و نثر در سال ۱۹۹۱ م به چاپ رساند و او ترویج دهنده کتابت به زبان عامیانه و لبنانی بود. (الموسوعة العالمية العربیة، ۱۴۱۹، ۱۲، ۲۹۳)

^۲ اگر مبتدا از اسامی صدرات طلب باشد، مانند این که از اسامی استفهام باشد مانند این الطریق یا مضاف به اسماء استفهام باشد، تقدیم آن در جمله واجب است. (یعقوب، ۱۳۸۳، ۶۰۸)